meente en het college, dat haar bestuurde, principieel onderscheiden waren. Vandaar dat steeds en allerwegen het woord Kerkeraad van meet af in zwang kwam, steeds gelden bleef, en nooit aan wijziging onderhevig werd. Men sprak nimmer van een gemeentelijke vergadering. Het recht dat vastgesteld werd om de wederzijdsche verhoudingen op vasten voet te regelen, heette nimmer *Gemeenterecht*, maar steeds en overal *Kerkrecht*. Een Synode was nimmer een *Gemeentelijke*, maar gold steeds als een *Kerkelijke* vergadering. Het Kerkbestuur heette nimmer *Gemeentebestuur*. Als men van de verzameling der geloovigen in andere landen gewaagde, sprak niemand van de Engelsche, de Schotsche of de Fransche Gemeente, maar onvoorwaardelijk van de Engelsche, Schotsche of Fransche Kerk. De wetten die werden ingevoerd, vormden saam niet een Gemeenterecht, maar een *Kerkrecht*. Feitelijk heeft dan ook over het gebruik van de uitdrukking nimmer principieel verschil bestaan, en ten deele blijft het nog altoos onbegrijpelijk, hoe 't kerkelijk ooit niet goedgekeurd, maar dan toch als feit aanvaard is, dat de Statenoverzetters, die op Kerkelijken last hun vertaling in gereedheid brachten, stelselmatig, en tot in het uiterste toe, de uitdrukking van Kerk gemeden en uitgeworpen hebben, en eenigljk en uitsluitend het woord »*gemeente*" of »*vergadering*" er voor in de plaats stelden.

Dr. A. K.

„Wederom alles tot één te vergaderen."

Om in de bedeeling van de volheid der tijden wederom alles tot één te vergaderen in Christus, beide dat in den hemel is, en dat op de aarde is.
Efeze 1 : 10.

Ware in geheel de Schepping van meet af, en aldoor, ten volle beantwoord aan Gods heilige bedoeling, dan zou, eeuw in, eeuw uit, in alle schepsel, in hemel en op aarde, de gelukkigste harmonie vereend zijn gebleven.

Nu het anders toeging, en eerst in de Engelenwereld daarboven, en straks daarna in de menschenwereld hier beneden, de afval van God doorging, zoodat Satan scheen te triomfeeren, heeft het Gode behaagd, zijn oorspronkelijk plan met zijn schepping toch door te zetten, en heeft Hij in den Christus den Redder en Zaligmaker besteld, die 't ten slotte alles weder aan Gods heilig bestel zou doen beantwoorden.

Eeuwen zouden verloopen, eer de ure daarvoor intrad, maar eens zou toch in Bethlehem de volheid der tijden dagen, en trad die bedeeling eenmaal in, dan zou de reddende uitkomst zijn, dat de Almachtige in Christus alles weder tot één vergaderde, beide dat in den hemel en dat op de aarde is. Er zou dan ten slotte geen afval meer onder de Engelen zijn, de reeds gestorvene geloovigen zouden in het Vaderhuis de Voleinding afwachten, en door Jezus wederkomst zou de nieuwe aarde onder den nieuwen hemel worden ingeluid en ingewijd, en zoo zou in 't eind de eeuwige gelukzaligheid ingaan.

Gelijk het nu in den hemel en op aarde lag, was het alles verdeeld en gescheiden, maar dan zou ten slotte de ure intreden, die de heerlijke eenheid van geheel Gods Schepping, in zalige harmonie, zou doen uitkomen.

Uiteraard kon eerst in de Voleinding de volle verwerkelijking hiervan intreden, maar inzetten zou de rijke harmonie toch reeds met de komst van den Christus tot deze aarde. De uitverkorenen waren dan nog wel gedeeld. De vroeger ontslapenen zouden vooralsnog hun woonstede in het Vaderhuis hebben, de vooralsnog niet gestorvenen zouden nog op deze aarde verwijlen, en zij die eerst later stonden geboren te worden, zouden nog schuilen in hun voorgeslacht; maar Bethlehem en Golgotha zouden dan toch reeds bij aanvang de heerlijke vrucht dragen, dat in deze volheid der tijden, waarin de Christus geboren werd, en stierf, en opstond, en opvoer ten hemel, als tot één zouden vergaderd worden de uitverkorenen, die nog in 't Vaderhuis toefden, en de uitverkoren die nog op aarde verwijlden, zoodat, gelijk de Apostel naar de Kerk van Efese schrijft, in Christus weet alle gezaligden bijeen zouden vergaderd zijn, zoowel zij die reeds ten hemel waren ingegaan, als diegenen die nog op aarde vertoefden. En dit nu wordt in vs. 10 van het eerste Kapittel aldus door hem uitgedrukt, dat het Gods welbehagen was, »om in de bedeeling van de volheid der tijden wederom alles tot één te vergaderen, beide dat in den hemel en dat op de aarde is."

Dat hierbij ook op de Engelen kon gedoeld zijn, zij hierbij in het midden gelaten. Waarschijnlijk is 't niet. Van de gevallen Engelen wordt toch niet in de Schrift vermeld, dat ze door den Middelaar van 't verderf verlost zijn en vergiffenis van schuld zouden bekomen. De val die in 't Engelenheir uitbrak, is een volstrekte afval geweest. De gevallen engel is op 't zelfde oogenblik dat hij van God afviel, een duivel of demon geworden. En al getuigt de Schrift ons herhaaldelijk, dat de Christus ook hoofd der heilig gebleven engelen is, nooit en nimmer wordt ook maar 't minste uitzicht geopend, dat een engel, die afviel van zijn God, straks met zijn Schepper weer zou kunnen verzoend worden. Al mocht 't derhalve zijn, dat de apostel in dat 10e vers, met te spreken van wat »in den hemel is," niet enkel het oog had op de verkorenen in het Vaderhuis, doch evenzoo op de Cherubs en Serafijnen, toch treden deze hier niet op den voorgrond, en richt zich de uitdrukking »die in den hemel zijn", rechtstreeks en allereerst op de verkorenen in het Vaderhuis, juist zooals de nevenuitdrukking: »dat op de aarde is", niet anders doelen kan dan op de geloovigen hier beneden die door den Gezalfde van Bethlehem en Golgotha zijn gered.

Er is toch in dit vers geen sprake van wat de Christus bij zijn wederkomst in de ure der Voleinding zou *volbrengen*, doch omgekeerd van wat *gevolg* zou zijn van zijn geboorte op deze aarde en van wat hij op deze aarde als het Lam Gods volbrengen en ondergaan zou.

Met hen die op deze aarde zijn, kunnen dus niet anders bedoeld zijn dan de geloovigen die nog niet in den dood zijn ingegaan, en met wat in den hemel is, kan eenigljk verwezen worden naar de geloovigen, die reeds in het Vaderhuis zijn ingegaan.

Let er nu intusschen wel op, dat er niet staat, dat de Heere *allen* dezen weer in Christus bijeen zal vergaderen, maar dat er gelezen wordt: *alles*. Gods bestel was, om in de volheid der tijden *alles* weder bijeen te vergaderen.

Er wordt alzoo niet gedoeld op de enkele personen, op de persoonlijke uitverkorenen, en op de uitverkorene individuen, maar deze allen saam worden als één samenhangend geheel genomen. De Christus is in de volheid der tijden verschenen, om *alles* weder bijeen te vergaderen wat nog op aarde en wat reeds in den hemel is.

Hiermede nu kan niet anders bedoeld zijn, dan wat we zouden kunnen noemen het verkoren en gezaligde deel van het menschelijk geslacht. Dit geslacht toch vormt niet slechts een optelsom van enkele personen, maar is geschapen in onderling verband, als één geheel, als een samenhangende verschijning, gelijk deze ingedeeld is in gezinnen, geslachten, stammen en volken. Reden waarom in de Openbaring van Johannes dan ook herhaaldelijk van geslachten en stammen, talen en volken zeer onderscheidenlijk sprake is.

Doordat er niet staat *allen*, maar *alles* weer bijeen te vergaderen, wordt alzoo duidelijk te kennen gegeven, dat ook in het Vaderhuis, en straks op de nieuwe aarde, onder den nieuwen hemel, in de uitverkorenen en gezaligden ons onderscheidenlijk ingedeeld menschelijk geslacht zal herleven, zoodat ook op die nieuwe aarde niet eenlingen die op zichzelf staan, den toestand zullen beheerschen, maar dat er opnieuw een organisch ingedeeld menschelijk geslacht zal gevonden worden, dat even rijk in onderling verband is gezet, als de menschheid hier op aarde in haar volken, stammen en geslachten haar rijke ontplooiing vond.

Zoo wacht ons dan op de nieuwe aarde, onder den nieuwen hemel, niet eenigljk persoonlijke zaligheid, met wat ons persoonlijk verrijken kan; maar ook de rijkdom, dien God ons gaf in ons gezinsleven, in ons volksleven, en in de onderscheidene verbindingen die hier ons leven verrijkten, gaat met het sterven niet te loor, doch keert eenmaal in nog rijker vorm terug.

Wie niet opgaat in pure zelfzucht, weet bij eigen zielservaring, hoe de saamleving die God hem gaf in zijn gezin en geslacht, zijn aanzijn reeds hier op aarde verrijkte, en niet minder gaat dit door bij den band die ons als volk saam aan ons vaderland verbond. Zie 't maar met wat heroïeke zelfopoffering, alle eeuwen door, de krijgsman op 't slagveld zich voor zijn volk en vaderland opofferde tot in den dood. Die banden van taal en geslacht en volk, waarop in de Openbaringen zoo telkens gewezen wordt, zijn alzoo geen bijzaak, maar in Gods schepping van ons menschelijk geslacht een hoofdelement. En dit hoofdelement nu gaat met den dood niet te loor, doch keert in de Voleinding zelfs in veel rijker vorm terug.

Hier beneden werkt de zonde zoo telkens op alle menschelijk verband in. Ge hoort telkens van verdeeldheid in het gezin, van verwijdering onder de leden van eenzelfde familie, van jaloerschheid tusschen de geslachten, en, helaas, niet minder van boos- en bitterheden, die in stee van te vereenen, veeleer scheiding maken, en wat saam hoorde van elkaar verwijderen.

Doch ook hieraan komt met het sterven een einde, en een einde voor altoos. Wie in 't Vaderhuis ingaan, zijn hiervan ten eenenmale vervreemd, en kennen niet anders dan de saamhoorigheid, waarin God ze saam verbond.

Nadert daarna ten slotte het zalig oogenblik, waarop de nieuwe aarde de nieuwe menschheid zal dragen, dan zal alle verband, dat God tusschen mensch en mensch legde, herleven. Er zal niet slechts vrede, doch er zal innige saamverbinding zijn. En wel een saamverbinding, die niet enkel persoonlijk in liefde zich zal openbaren, maar een saambinding, die de menschheid herleven doet in de oorspronkelijke groepen zooals God het leven der volken had ingedeeld.

Dr. A. K.

Amsterdam, 3 Januari 1919.

Het aar, dat achter ons ligt, zal in de geschiedenis der wereld wel als annus mirabilis, als wonderjaar, bekend staan.

Even plotseling als de wereldoorlog losbrak, die vier jaar lang zoo nameloos veel ellende over de volkeren bracht, even onverwacht is het einde gekomen. Al kon, nadat Amerika zijn machtige hulp aan de Entente-mogendheden had toegezegd, wel nauwelijks twijfel bestaan over de einduitkomst van den oorlog, vooral toen Duitschland's sterkste wapen op zee, de duikboot, faalde, toch had niemand een jaar geleden kunnen voorspellen, dat de eindbeslissing reeds zoo spoedig komen zou. Nadat Duitschland eerst Rusland verslagen en Oostenrijk de Italiaansche legers tot Venetië toe teruggedrongen had, en nu, onder Hindenburg's geniale leiding, alle beschikbare troepen zich op het Westfront concentreerden, scheen het zelfs, alsof ook hier de oorlogskans zich ten gunste van Duitschland keerde en werden in het voorjaar zoo schitterende overwinningen behaald, dat men èn te Parijs èn te Londen reeds op het uiterste bedacht was. Maar toen kwam, even plotseling en onverwacht, de algeheele inzinking eerst van Duitschland's bondgenooten, daarna van Duitschland zelf.

Wat de diepere oorzaken van deze debâcle geweest zijn, of de hongerblokkade van Engeland de weerstandskracht van het Duitsche volk ten slotte gebroken heeft, dan wel of het revolutiegif zoo diep in het leger was doorgedrongen, dat op zijn trouw niet meer te rekenen viel, zal eerst de toekomstige geschiedschrijver kunnen zeggen. Feit is, dat de Ententemogendheden met Amerika's hulp zoo volkomen zegevierden, dat de militaire macht der Centrale staten voor goed gebroken is en aan verzet zelfs tegen de meest roofzuchtige plannen niet meer te denken valt. Ze zijn overgeleverd aan de willekeur der Mogendheden, die straks op de vredesconferentie de kaart van Europa indeelen zullen. Van een evenwicht tusschen de groote machten van Europa zal geen sprake meer wezen, de hegemonie van Engeland op de zee en van Frankrijk op het vasteland van Europa zal voortaan vaststaan. En de kleine natiën zullen het voelen, wat deze hegemonie voor hen zeggen wil.

En nog erger dan die militaire nederlaag der Centrale Mogendheden was het ontbindingsproces, dat plotseling zich van hen meester maakte, Oostenrijk Hongarije in tal van elkaar bekampende volkeren deed uiteenspatten en Duitschland overleverde in de handen van een socialistische revolutie, waardoor alle wettig gezag op zij werd geschoven en het eens zoo machtige volk ten prooi werd aan anarchie.

Zoo heeft het jaar, dat achter ons ligt, wel den meest beslissenden keer in de wereldhistorie gebracht en staan we bij den ingang van het nieuwe jaar voor de bange vraag, wat de toekomst den volkeren van Europa en ons eigen volk brengen zal.

De schrikkelijke gevolgen van den oorlog zullen zich nog jaren lang doen gevoelen, niet alleen in duurte van levensmiddelen en verhooging der belastingen, maar vooral in den haat der volkeren onderling. Welke beslissingen straks de vredesconferentie nemen zal, weet niemand, maar dat een vrede, die op recht en gerechtigheid gegrond is en die een verzoening onder de volkeren zal te weeg brengen, zal afgekondigd worden, durft wel niemand meer hopen. Zelfs is het zeer de vraag, of ons eigen land niet tot een bitteren en hopeloozen strijd zal genoodzaakt worden, om tegen roofzucht zich te verzetten, die aan ons goed zich vergrijpen wil.

Het zou dan ook van zeer groote lichtzinnigheid blijk geven, wanneer men, omdat de oorlog nu uit is en de vrede wel spoedig geteekend zal worden, waande, dat nu alle ellende geleden is en we een toekomst zonder zorg tegengaan. Veeleer zal, wie de teekenen der tijden verstaat, niet zonder zorg het nieuwe jaar intreden. Nog altoos gaan de oordeelen Gods over de aarde, en al heeft Hij het eerste wee, dat van den oorlog, van ons genomen, het andere wee, dat van de ernstige krankheid, die als epidemie de volkeren teistert en naar verhouding meer slachtoffers maakte dan heel de oorlog, houdt nog altoos aan. En hoe dankbaar we ook mogen zijn, dat het boos revolutionair plan bezworen is geworden, dat door Troelstra werd uitgedacht, toch zij men niet al te gerust. De wortels waaruit deze giftige plant opkomt, zijn niet uitgeroeid, maar zitten nog diep in de arbeidersklasse onzer groote steden. Zoo blijven nog altoos donkere onweerswolken ons dreigen en kan niemand weten, wat dit nieuwe jaar aan moeite en kommer ons brengen zal.

Gelukkig dat bij al deze zorgen voor de toekomst niet alleen van ons land, maar van heel de wereld, het oog van den Christen zich richten kan op dien God, die ook in dit nieuwe jaar dezelfde voor ons blijft. Bergen mogen wankelen en heuvelen wijken, maar zijn verbond wankelt niet. Tronen mogen ineen storten, vorsten vallen, volkeren, die eens machtig waren, wegzinken, maar de Koning van Sion blijft in eeuwigheid op zijn troon zitten, en zijn machtige hand zal zijn volk beschermen en bewaren, zoodat zelfs de poorten der hel het niet overweldigen kunnen. En Hij voert ook door de bangste gerichten en oordeelen heen zijn volk naar de voleinding aller dingen, waarin God alle ding nieuw maken zal, een nieuwen hemel en een nieuwe aarde, waarop gerechtigheid zal wonen.

De Roomsche Kerk en de Sociaaldemocratie.

De Roomsche bisschoppen hebben Zondag 23 December in alle kerken een mandement doen voorlezen, waarin den Roomschen uitdrukkelijk verboden werd lid te zijn van anarchistische of socialistische vereenigingen of deze metterdaad te steunen. Tegelijk werden de strengste straffen bepaald voor hen, die naar deze vermaning niet wilden luisteren; wie als socialist of anarchist bekend staat, mag niet meer als lid der Roomsche Kerk beschouwd worden, en zoowel de absolutie als de sacramenten moeten zoo iemand door den priester worden geweigerd.

Het Roomsche episcopaat maakt dus wel ernst met de bestrijding van het socialisme, want voor een Roomsche is wel nauwelijks strenger straf denkbaar dan hier bepaald wordt. Of het daarom mogelijk zal wezen deze strenge straffen ook uit te voeren, is de vraag. Wanneer het juist is, wat een inzender in de *Nieuwe Rotterdammer Courant* uit de *Tijd* mededeelt, dat bij de jongste Kamerverkiezingen in Rotterdam van de 100 Roomsche kiezers maar 58 op de Roomsche candidaten hebben gestemd, terwijl de overigen òf niet gestemd hebben, òf op »andere« candidaten stemden, waaronder ook heel wat stemmen op de socialisten zullen voorkomen, dan zou de doorvoering van dezen maatregel heel wat leden der Roomsche Kerk treffen. Maar al laten we dit vraagstuk, dat alleen de Roomsche Kerk aangaat, rusten, we waardeeren het zeer, dat de Roomsche Kerk aldus publiek en beslist optreedt tegen elken steun, in welken vorm ook, aan het socialisme gebracht. Het is meer dan ergerlijk, dat een deel onzer arbeiders, ook al zijn zij nog lid van een Christelijke Kerk, aan socialistische candidaten hun stem geven.

Vooral nu het socialisme niet openlijk Troelstra verloochend heeft en het misdadig opzet om door revolutie zich van de politieke macht meester te maken, niet heeft afgekeurd, komt ook voor de Protestantsche Kerken de vraag wel zeer ernstig te staan, hoe ze te handelen hebben met leden, die publiek bekend stonden als aanhangers der socialistische partij, ook al noemen zij zich dan »Christen-Socialist«.

Dat de Kerk geroepen is om zulke socialisten met ernst aan te zeggen, dat zij, door nog langer bij het socialisme zich aan te sluiten, zondigen tegen God, spreekt wel van zelf. Ons Avondmaalsformulier rekent onder de ergerlijke zonden, die iemand onwaardig maken om aan het Avondmaal deel te nemen, ook het maken van oproer tegen „wereldlijke regeeringen".

Moeilijker is echter de vraag, of onze Kerken daarom zoover moeten gaan als het Roomsche Episcopaat door ieder, die socialist is, voor de keuze te stellen om òf zijn socialisme op te geven òf onder den ban der Kerk te komen. Zeker zou het niet gewenscht zijn, dat een Kerkeraad zelfstandig zulk een beslissing nam, en zou het altoos geraden zijn eerst een beslissing der Synode uit te lokken, omdat anders de eene Kerk hierin anders zou handelen dan de andere en dit alle reëel karakter aan de tucht ontnemen zou. Ook moet er altoos zeker onderscheid gemaakt worden tusschen degenen, die *misleid zijn geworden* en de *misleiders*. Maar hoe voorzichtig men met de tucht ook heeft op te treden, waar het politieke richtingen geldt, — een partij, die openlijk oproer tegen het wettig gezag predikt en voor een revolutie zelfs niet terug zou deinzen, staat zoo lijnrecht tegenover de Christelijke beginselen, dat het lidmaatschap van zulk een partij kwalijk vereenigbaar kan wezen met het lidmaatschap van een Christelijke Kerk.

Is de Hervormde Kerk een schijnkerk?

VII.

De *valsche kerk*, wier beeld we teekenden, moet van de *schijnkerk* wel onderscheiden worden.

Reeds de naam duidt dit aan, want onze taal maakt tusschen *schijn* en *valsch* onderscheid, en al drukken beiden verwante begrippen uit, er is toch wel degelijk een verschil van beteekenis. Men spreekt b.v. wel van valsch haar en valsche tanden, maar niet van schijnhaar en schijntanden; gelijk men omgekeerd niet zegt: een valsche doode, een valsch lichaam en een valsche gestalte der maan, maar een schijn-doode, een schijnlichaam, een schijn-gestalte der maan. Vraagt men nu, waarin het onderscheid dan bestaat, zoo wijzen de aangegeven voorbeelden dit van zelf uit. Schijn staat tegenover werkelijkheid, valsch tegenover echt. Schijn wil zeggen, dat het werkelijke, wat wij waarnemen, niet met het innerlijke overeen komt; bij valsch is altoos de bedoeling om door opzettelijke nabootsing van het echte ons te misleiden. Wanneer wij door den schijn ons laten verleiden, om iets voor werkelijkheid te houden wat er niet is, dan zijn wij zelf daarvan de schuld; maar bij het valsche, dat voor echt wil doorgaan, worden wij door een ander opzettelijk misleid. Valsche diamanten zijn diamanten, die nagemaakt zijn om voor echte diamanten door te gaan, maar schijndiamant zou een stof wezen, die op een diamant leek zonder het werkelijk te zijn. Daarom kan men niet spreken van een valschen doode, maar moet men van een schijndoode spreken, omdat de kataleptische toestand, waarin zulk een persoon verkeert, en die op ons den indruk maakt, dat hij dood is, geen opzettelijke nabootsing is, maar van zelf is ontstaan. Terwijl men omgekeerd, wanneer iemand een pruik draagt, niet spreekt van schijnhaar, maar van valsch haar, omdat deze pruik den indruk wil geven, alsof iemand nog zijn natuurlijk haar bezit.

Een tweede onderscheid is, dat het valsche gradaties toelaat, zoodat men van iets dat min of meer vervalscht is spreken kan, terwijl dit bij schijn niet het geval is, want de tegenstelling tusschen schijn en werkelijkheid is absoluut en laat geen gradaties toe. Bij het valsche of vervalschte kan er altoos nog een deel van het echte onder doorloopen, zooals vervalscht meel voor een deel uit echt meel kan bestaan, maar dat bijv. met krijt is vermengd, en valsch goud nog voor een zeker percentage goud kan bevatten. Maar bij een schijn-ding heeft men met niets van het werkelijke ding te doen. Een valsche gulden kan voor een goed deel uit zilver bestaan, maar een schijn-gulden is een stuk bordpapier, met wat zilverpapier omwikkeld en met een stempel er opgedrukt, zooals men voor aardigheid wel eens aan kinderen geeft om mee te spelen. Een valsch licht is een werkelijk licht, maar dat door de vermenging van dag- en kunstlicht de dingen ons in verkeerde kleur en schaduw doet zien en ons daardoor misleidt; maar een schijn-licht is geen licht, maar een blinkend voorwerp, dat uit de verte gezien op ons den indruk maakt van een licht te zijn. Toen Jacob Lea huwde, in plaats van Rachel, die hem beloofd was, en Lea zich als Rachel voordeed, was Lea de valsche bruid, maar een schijn-bruid was Lea zeker niet, want ze was een werkelijke vrouw en ze is toch wettig met Jacob getrouwd. Wel loopen in het spraakgebruik beide woorden soms min of meer dooreen, zooals men iemand, die voor heilig zich uitgeeft, maar het niet is, een schijnheilige noemt, maar wanneer de taal beide onderscheidt, dan ziet valsch op de opzettelijke nabootsing van het echte met het doel om ons te misleiden, terwijl schijn alleen zeggen wil, dat er een uitwendige vorm is, maar waaraan het wezen der zaak ontbreekt.

Past men deze aldus gevonden onderscheiding nu toe op de Kerk, dan zal men ook wel verstaan, welk onderscheid er tusschen een valsche Kerk en een schijnkerk is.

In de valsche Kerk heeft men te doen, gelijk Dr. A. Kuyper terecht in zijn Tractaat van de Reformatie heeft opgemerkt, met een opzettelijke poging van Satan om de ware Kerk van Christus na te bootsen, doordat ook hij een Kerk wil formeeren, maar opdat daarin de Anti-christ zal worden gediend, die de Satanische nabootsing van Christus is en daarom de „valsche Christus" heet. Nu bezit Satan geen scheppingsmacht en Satan kan geen nieuwe Kerk in het leven roepen; vandaar dat hij er telkens op loert om in een reeds bestaande Kerk van Christus in te sluipen en deze nu onder valschen schijn om te zetten in haar tegendeel. Hij breekt de bestaande Kerk niet af, maar maakt haar tot zijn instrument. Hij neemt het ambt, de sacramenten en de tucht niet weg, maar misbruikt en vervalscht ze. In deze vervalschte Kerk doet Satan zich voor niet als de Vorst der duisternis, maar als een engel des lichts, en treden zijn dienaren op niet zooals ze werkelijk zijn in hun wolvenaard, maar in schapenvacht.

Deze vervalsching der Kerk nu door Satan heeft hare gradatiën; ze kan in meerdere of mindere mate plaats vinden, evenals in Christus dagen er bezetenen waren, die één, maar ook die een legioen demonen in zich hadden. Zoolang dit vervalschingsproces plaats heeft, kan in deze Kerk nog altoos een stuk van de Kerk van Christus overblijven, zooals in het vervalschte meel ook nog echt meel kan worden gevonden. In dien zin hebben onze Vaderen niet ten onrechte van de Roomsche Kerk in hun dagen, die toen schier geheel in de banden van Satan gebonden lag en het bloed van Gods heiligen dronk gezegd, dat zij een *valsche* Kerk was. Al is de opvatting van Luther en anderen, dat de Paus de Anti-christ zou zijn, natuurlijk niet juist, toch werkte in deze zoo diep verdorven Kerk wel degelijk een *anti-christelijke macht*. Maar onze vaderen hebben tegelijk toch erkend, dat in deze Kerk nog een stuk van de Christelijke Kerk was overgebleven, zooals daaruit blijkt, dat zij den doop, in deze Kerk bediend, nog altoos als een waren Christelijken doop erkenden, en, waar de doop als sacrament nooit mag worden losgemaakt van de genadewerking van den Heiligen Geest, daarmede ook erkenden, dat deze genadewerking in de Roomsche Kerk nog niet had opgehouden. Eerst wanneer dit vervalschingsproces geheel is afgeloopen en de absoluut-valsche Kerk zal gekomen zijn, waarin het Satanische beginsel geheel heeft doorgewerkt, zal dat anders worden; dan heeft alle genadewerking opgehouden en is al wat in de Kerk van Christus gevonden werd, in haar tegendeel omgezet.

Een geheel ander beeld biedt de schijnkerk, die, om ook hier de teekening van Dr. A. Kuyper te volgen, een formatie is, die ophield een Kerk van Christus te zijn, omdat alle leven uit haar is weggevloeid. In zulk een schijnkerk is niet meer, zooals in de vervalschte Kerk, een worsteling van den Geest van Christus, om tegen het bederf, dat in de Kerk binnensloop, in te gaan, maar is alle strijd opgegeven en heerscht nu de rust van den dood en de stilte van het graf. Ze is gelijk aan een uitgebrande vulkaan, of wil men, aan een lichaam, waaruit het leven is geweken. Eigenlijk moest zulk een schijnkerk evenals een lichaam dat gestorven is, tot ontbinding overgaan, uiteenvallen en tot stof wederkeeren. Dat dit niet geschiedt is alleen daaraan te danken, dat zulk een schijnkerk door uitwendige machten, zooals het Kerkverband, waarin zij zich bevindt, de hulp van den Staat of de eigendommen en fondsen, die ze bezit, haar nog een tijd lang in stand houdt. Maar al wordt door die uitwendige stelsels de uiteenvalling en ineenstorting van zulk een Kerk nog tegen gehouden, datgene wat dan nog staande blijft en den *schijn* van een Kerk vertoont, is geen werkelijke Kerk meer; er wordt zelfs geen stuk van Christus Kerk in gevonden. Het is een genootschap van menschen, een vereeniging van personen, maar waarbij elk wezenlijk kenmerk van de Kerk van Christus ontbreekt.

Vraagt men nu, *waaraan zulk een schijnkerk gekend kan worden?* dan mag daarop niet geantwoord worden, gelijk Prof. Fabius doet, dat zulk een Kerk geen belijdenis heeft; want een belijdenis, althans wanneer men daaronder verstaat een in geschrifte uitgedrukte belijdenis, die de Kerk als zoodanig belijdt en in haar midden handhaaft, is niet een wezenlijk kenmerk voor de Kerk van Christus. Anders zou de Christelijke Kerk in de dagen der Apostelen geen wezenlijke Kerk zijn geweest, want zulk een belijdenis had deze Kerk nog niet. In onze Confessie wordt dan ook noch in Artikel 27 waar het wezen der Kerk bepaald wordt, noch in Artikel 29, waar over de kenmerken der ware Kerk gesproken wordt, van zulk een belijdenis gesproken. Het is dan ook zeer wel denkbaar, dat er secten zouden zijn, die er geen bepaalde en bindende belijdenis op na houden en aan wie daarom het karakter van een Christelijke Kerk nog niet kan ontzegd worden, gelijk omgekeerd het bezitten van zulk een belijdenis volstrekt geen waarborg geeft, dat men met een Christelijke Kerk te doen heeft, omdat in zulk een belijdenis wel de grondwaarheden van het Christendom kunnen verloochend worden. Hoewel de Remonstranten in eigenlijken zin er geen belijdenis op na hielden, d. w. z. een belijdenis, die een bindend karakter had, en hier zelfs principieel tegen waren, hebben onze Vaderen hun daarom het karakter van een Kerk te zijn toch niet ontzegd, zooals daaruit blijkt, dat zij den doop in deze Kerk bediend voor een echten doop hebben gehouden. Gesteld daarentegen, dat de secten der Unitariërs, die de Drieëenheid en de Godheid van Christus loochenen, er een belijdenis op na hielden, dan zonden zij daardoor nog geen Christelijke Kerk worden, want een Kerk, die welbewust de grondwaarheden van ons algemeen ongetwijfeld Christelijk geloof loochent, is geen Christelijke Kerk meer. De doop van zulk een Kerk wordt dan ook niet als een Christelijke doop erkend.

Natuurlijk is hiermede allerminst bedoeld, de groote beteekenis, die zulk een belijdenis voor de Kerk heeft, te verzwakken. Al